

לבלובים

רשמי סיור בלתי נשכח
מרדכי מלען, ה.מ.ב.

גלאסנוסט (פתיחות), דמוקרטיזציה, פרסטרויקה (בניה מחדש) – אלה שלשת העקרונות עליהם מתבססת התקווה לעתיד טוב יותר. עושים הכל על מנת להחדיר את החשיבה החדשה בקרב העם, בכלל, וקובעי המדיניות ומבצעי, בפרט.

לדבר על עוני. כולם נראים בריאים וכאילו קיבלו "הזנה מאוזנת עשירה באנרגיה, חלבון ויתר המרכיבים החיוניים". כולם לבושים היטב; בעונה זו של השנה מתלבשים כמו אצלנו בחורף, כמעט. בודאי, יש רצון לקנות יותר דברים אופנתיים, מתוחכמים ובכלל מחפשים גיוון, גם של מוצרי מזון יקרים ומיובאים. למעשה, ישנו שוק בלתי מוגבל להרבה מוצרי תצרוכת. יתכן ואף קרוב לודאי, שהיעדר מסחר פרטי ואמצעי שיווק מתקדמים עד כה לא איפשרו את הפיתוח של ענפים המתמחים בייצור מותרות ומוצרי צריכה בהקף הדרוש. בהקשר זה ניכרת מגמה בקרב קובעי המדיניות הכלכלית, להענות לשאיפות קהל הצרכנים ולהקצות משאבים ומאמצים גדלים והולכים לסיפוק הביקוש. מדברים על זה בחופשיות רבה; יש יסוד לתקווה, שמהווה ישותנה ברוח זו. מארחינו טרחו והשפיעו עלינו כל-טוב, הראו לנו מקומות יפים ומעניינים ולא שכחו לציין

וזכרים את השיר "לבלבו אגס וגם תפוח"? – ובכן, ראינו הרבה יותר מזה; לבלוב ופריחה אביבית בכל, עצי הדובדבן בחצרות בתי כפריים, ירק העלים העדינים של עצי הלכנה, שהם סמלה של ארץ ענקית זו, ומעל לכל אלה, לבלובה של תקווה חדשה בלב האנשים.

הסיפור כמעט לא ייאמן, אך עובדה, הומונתית להשתתף במשלחת קטנה של שלושה חברים כדי לבקר בברה"מ, עם דגש חזק על גידול בקר לחלב. ברצוני לשתף אתכם ברשמי ממה שראיתי, שמעתי וחווייתי וזאת ללא כל יומרה למצות את הנושא או להשליך מסקנות כוללניות על הנעשה שם. מי שרוצה יכול לעיין במפה, באטלס ואפילו בגלובוס, ועד מהרה יגלה שמדובר בארץ הכי גדולה בעולם – יבשת וחצי. זה שחיים שם רק 260 מיליון נפש (מי יספור בכלל), עוד לא אומר שלכל אחד יש גינה של אלף דונם מאחורי הבית. יש מרחבים ריקים מאדם ויש חקלאות פחות או יותר צפופה, וכמובן, ישנם גם ריכוזים מאוכלסים במיליוני אדם. היינו במוסקווה, בירת בריה"מ, עיר בת 9 מיליון תושבים. הרושם הראשון גם לא נמחה אחרי עשרה ימים. הכל גדול, מונומנטלי, החל מן השדרות בנות 8–12 גתיבים, הפרקים הענקיים, הבניינים והעצים והפסלים – הכל בקנה מידה ענקי. איזה נקיון ברחובות, ברכבת התחתית-קרקעית! כולם מעשנים, אך איש לא יזרוק בדל סיגריה ברשות הרבים. יכולתי לספר שעות על גבי שעות אודות מבני הציבור המפוארים והמוני העם הנוהרים לתאטרונים, קונצרטים ומחזיאונים; על המשמעת העצמית והאדיבות של איש לרעהו, תנאי ראשון לחיים בצוותא של אוכלוסיה צפופה; על העמידה הסבלנית בתורים למכונות הגזוז וכדומה, בחנויות או בכל מקום שמתאסף קהל גדול מכפי התפוסה המתוכננת. עם זאת, אין מה

עידור (תירס, סלק, תפוחי-אדמה) כ-3,600 דונם, וגידולי מספוא שונים (שעועית, תלתן וכל מיני דגניים) כ-13,000 דונם. כמו כן, יש עשרות דונמים של חממות משוכללות וממוכנות, חורשות וגם שטח "המחנה" על מבניו החקלאיים והמנהליים, גם שיכונים ובנייני ציבור. ראינו איך מקימים יישוב חדש עם כל השכלולים: מתנ"ס, ב"ס, גם ילדים ובתיים בודדים עם גינות מסביב. הכל מראה על תכנון נבון וטוב-טעם.

ענף הרפת הוא הנושא העיקרי במשק זה, שהוקם לפני כ-50 שנה אך נרכש על ידי המוסד שאירח אותנו רק לפני 4-5 שנים. אכן, הבניינים ישנים וזקוקים לאחזקה יסודית ויקרה למדי; הם לא נוחים לעבודה יעילה כפי שאנחנו מבינים אותה והדבר נותן תוצאותיו בהספקים של הצוות. עם זאת הגיעו בשנת 1988 לתנובה ממוצעת של 5,120 ק"ג בעדר של 1,230 חולבות, השג מרשים בהשוואה לממוצע הארצי של כ-2,800 ק"ג. בטבלאות הנלוות אפשר להתרשם מגודל העדר והרכבו הגילי. רב הבקר הוא מגזע שחור-לבן בדרגות הכלאה שונות עם הולשטיין צפון-אמריקאי. הם מקדישים הרבה מאמצים לטיפוח, סלקציה (כך אומרים גם ברוסיה) ולקידום הכושר היצרני של הפרות.

במיוחד את העזרה שהושיטה ישראל לארמניה ובקשר להחזרת המטוס החטוף. בכלל, במהרה התפתחו יחסי חברות כאילו המשך טבעי לאלה שידענו בעת מלחמת העולם. בקיצור, אותו קטע של עבר וגורל משותף תרם את שלו וגרם למפגשים מרגשים, שזורים תמיד בביקורים בחוות ובדיונים מקצועיים.

השלט שנקבע בכניסה למנהלת ה"סובחוז", החווה הממשלתית בקרבת מוסקוה.

הביקורים התמקדו ברפת של חווה ממשלתית, בינונית בגודלה לפי מושגי בריה"מ: 42,000 דונם קרקע, מהם כ-11,000 דונם אחו טבעי רב-שנתי לרעיה ולקצירת שחת; היתר גרעיניים (חיטה, שיפון, ש"ש ושעורה) כ-8,000 דונם, גידולי

הרפת הישנה, שהוקמה לפני כחמשים שנה.

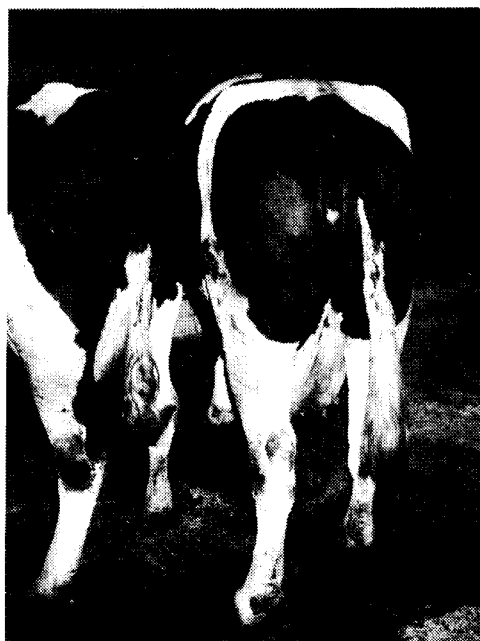
אחד מן השלטים המוצבים במרכז החוה, המסבירים את תוצאות השנה החקלאית שחלפה, תמיד בהשוואה לתחזית.

כאחת הבעיות הקשות ביותר. חלק הארי של ברה"מ נמצא צפונית לקו הרוחב ה-60, דבר המסביר את עונת הגידול הקצרה – אפריל עד אוקטובר, במקרה הטוב ביותר – והקושי להכין שחת ולקצור התבואה בימים ללא גשם. החוה המסויימת המדוברת כאן נמצאת לא הרחק מן העיר מוסקוה, קרוב לקו הרוחב ה-58 (להשוואה, ישראל נמצאת בין קווי 30° ו-32° גליל). הקיץ חם למדי, מ-12 מע"צ בלילות עד 28 מע"צ ביום, האויר יבש למדי, פרט כאשר יורד גשם. כידוע, החורף הרוסי מפורסם בקור שלו, באזור האמור בין 15 – עד 35 – מע"צ. תוסיפו לזה קצת (או הרבה) רוח ותבינו שזה לא תענוג להיות בחוץ, גם לא לבקר. לפיכך, שיכון הפרות על איבוסיו ומקום החליבה חייבים להיות מוגנים ומחוממים בחורף. בעיה נוספת היא צנרת המים ואפילו מתקני הזבל והביוב, המועדים לפורענות בעקבות קפיאת הנזלים בתוכם. בעיות כאלה דורשות פתרונות – או שלומדים לחיות עמן, על הכל המשתמע מזה.

בשיחותינו התברר לי, שבקשר להכלאות של בנות הגזע הפריזי עם ההולשטיין הם נוהגים בגישה דוגמית נוקשה המכתיבה להם לשמור על אחוז מסויים של דם הולנדי לצמיתות. ברור שזה יקר במונחים של קידום תורשתי ומסובך מן הבחינה המעשית. הממונה על העבודה הזו, הח' נאד'דה (תקוה בעברית) התקשתה לקבל שלא צפוי אסון למשק, אם כל העדר יהפוך להיות הולשטיין טהור.

בעדר גדול כזה יש צורך ברישום מקיף ומאחר שאין שם מחשב, יש המון עבודה משרדית, ענין מסורבל ויקר מבחינת כח העבודה הדרוש. איפשרו לנו להעמיק חקר בנכבי הרישומים והסטטיסטיקות ולמעשה היו פתוחים וגלויים לגמרי, גם לגבי הקשיים שהם נתקלים בהם והכשלונות הבלתי נמנעים. לצערנו לא היה סיפק בידינו להעתיק את הכל ועל מכונת צילום בחוה חולמים עדיין. אולם, הספקנו לקבל רושם די מהימן מן המגבלות והאפשרויות של משק זה.

נדמה לי, שלא אטעה אם אציין את האקלים

פרות "מרופדות היטב".

לפרה הוא רק 2.8, כמעט כמו אצלנו, למרות הפער העצום בייצור. מכאן ואילך נתיחס לתנובות של טהורות הגזע ש/ל בלבד, 941 פרות במספר.

טבלה 3 מראה את התנובה הממוצעת לפי התחלובות 1-3 ויותר. חשוב לציין, שגיל המבכירות בהמלטתן נע סביב 28-32 חודש ובכל זאת, עדיין ניכרת עליה בתנובה של כ-10% בין התחלובה הראשונה והשנייה, וכן הלאה. אחוז השומן סביר למדי, אפילו בהזנה שרובה מזון גס, כ-65%.

טבלה 4 מתיחסת להתפלגות התנובות בתחלובה האחרונה שהסתיימה בייבוש ב-1988. המספרים הועתקו מטבלה ענקית שציינה גם את ההתפלגות לפי אחוז השומן, מתוכה הסתבר, שרוב התחלובות היו עם 3.4-4.4 אחוז שומן – **ללא קשר לרמת התנובה**. הווה אומר, אחוז השומן לא "סבל" מגובה תנובת החלב, כפי שהניחו תמיד ועדיין מאמינים בכך שם, אף אם סיכומיהם הם מוכיחים את ההיפך.

העדר ברובו מגזע שחור/לבן, עם השפעה ניכרת של הטיפוס ההולנדי: פרות כבדות הנוטות להשמנה, מוגזמת לעתים קרובות. היתה לי הרגשה שהם אוהבים פרות "מרופדות היטב" – מי יודע, אולי זה מציל אותן בימי מחסור במספוא. ברם, ברור שפרות כאלה אוכלות את בעליהן, בטבלאות הנלוות אפשר להתרשם מהרכב העדר ומכושד הייצור (טבלה 1). לא התיחסתי במיוחד לעגלים לפיטום, כי גם לפי דבריהם של מארחינו זו שלוחה מפסידה.

ביקורת חלב מבצעים כל עשרה ימים, באמצעות שקילה ידנית כאשר מדובר בחליבה במכוונות ניידות, ובאמצעות מד-זרימה מתוצרת ברה"מ שמרכיבים אותו במכון החליבה מסוג טונדס. את בדיקות השומן עושים במפרדה המוכרת גם לנו מימים עברו ועתה מדברים גם על בדיקות חלבון. טבלה 2 מביאה את התפלגות עדר החולבות לפי מספר התחלובות. מעניין להיווכח, שמספר התחלובות הממוצע

1. הרכב העדר (1988).

2367	ראשים, ס"ה
1232	פרות, כל הגזעים/הכלאות
392	עגלות הרות, 18 חודש ומעלה
222	עגלות מ-12 עד 18 חודש
54	עגלות מ-10 עד 12 חודש
467	עגלות צעירות, עגלים

2. עדר הפרות לפי מספר תחלובות.

I	II	III	IV	V	VI	VII ויותר
305	377	218	128	83	68	53

מספר תחלובות, בממוצע לפרה 2.8

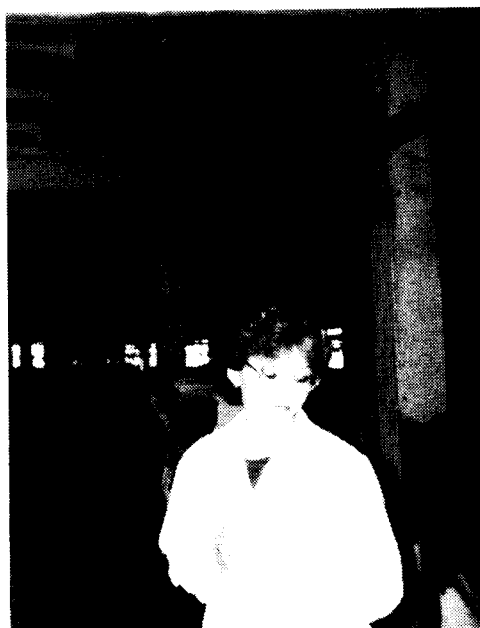
3. תגובה ממוצעת לפי תחלובות מתוקנות ל-305 י"ח של 941 פרות מגזע שחור/לבן טהור.

תחלובה	חלב, ק"ג	שומן, %	שומן, ק"ג
I	4695	3.54	166.2
II	5101	3.61	184.1
III ויותר	5732	3.57	191.7

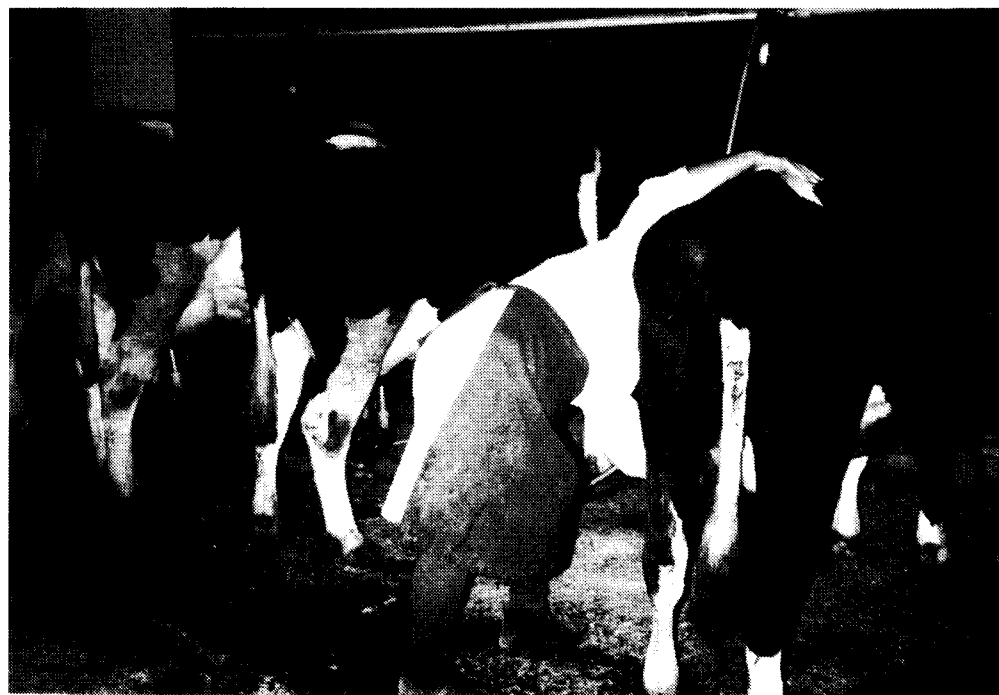
4. התפלגות התגובות בתחלובה האחרונה שהסתיימה בייבוש ב-1988 של 941 טהורות גזע.

פרות, מס'	חלב, ק"ג
154	עד 4000
290	5000-4000
314	6000-5000
135	7000-6000
37	8000-7000
8	9000-8000
2	10,000-9000
1	10,000 ויותר

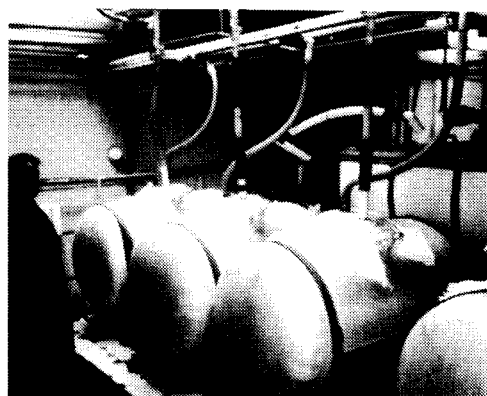
גילוי ייחומים והזרעות הם באחריותו של הצוות המזריע. ללא התחשבות במזג האויר, פעם ביום מוציאים את הפרות למרעה/טיול של 4 שעות כדי להבחין במתיחמות. החל מ-45 יום אחר ההמלטה מתחילים להזריע, שתי הזרעות בכל ייחום ברווח זמן של כעשר שעות. משתמשים בקשיות והציוד המקובל לפי שיטת Cassou, כמו בכל העולם. מזריעים בזרמה קפואה של פרי הולשטיין המוצבים אישם בברה"מ. ראיתי את הקטלוג הפרים (בכתיב רוסי, כמובן) ויכולתי להבחין בשמות ידועים ומפורסמים – בתור אבות ואבות-אבות לפרים המשמשים בהזרעה. נדמה לי, שעניין השימוש בפרים נבחנים טרם מצא את ביטוי המעשי והעקבי בשטח. יותר מדי שמים לב למוצא הפר ופחות מדי ליכולת הורשתו, דבר תמוה למדי, כי איכשהו גישה זו מתנגשת עם התפיסה הרעיונית הכללית כפי שלימדונו בסמינרים. יתכן גם, שהתיאשו מתורת ליסנקו וחבריו אך טרם קלטו והפנימו את תורת הגנטיקה החדשה המבוססת על מבחן צאצאים בעיקרה.

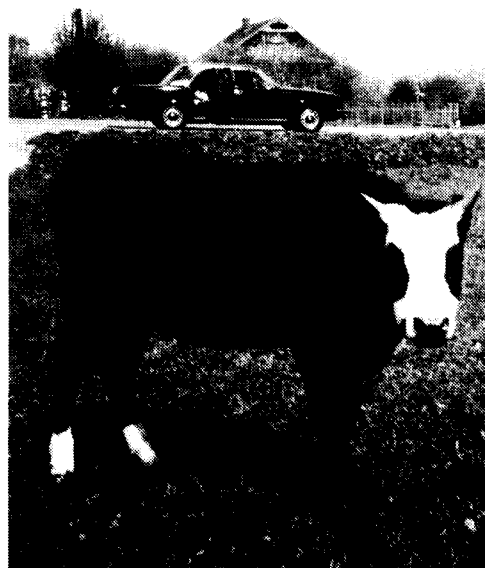
הח' נאדו'דה לא כליך מסכימה אתי.

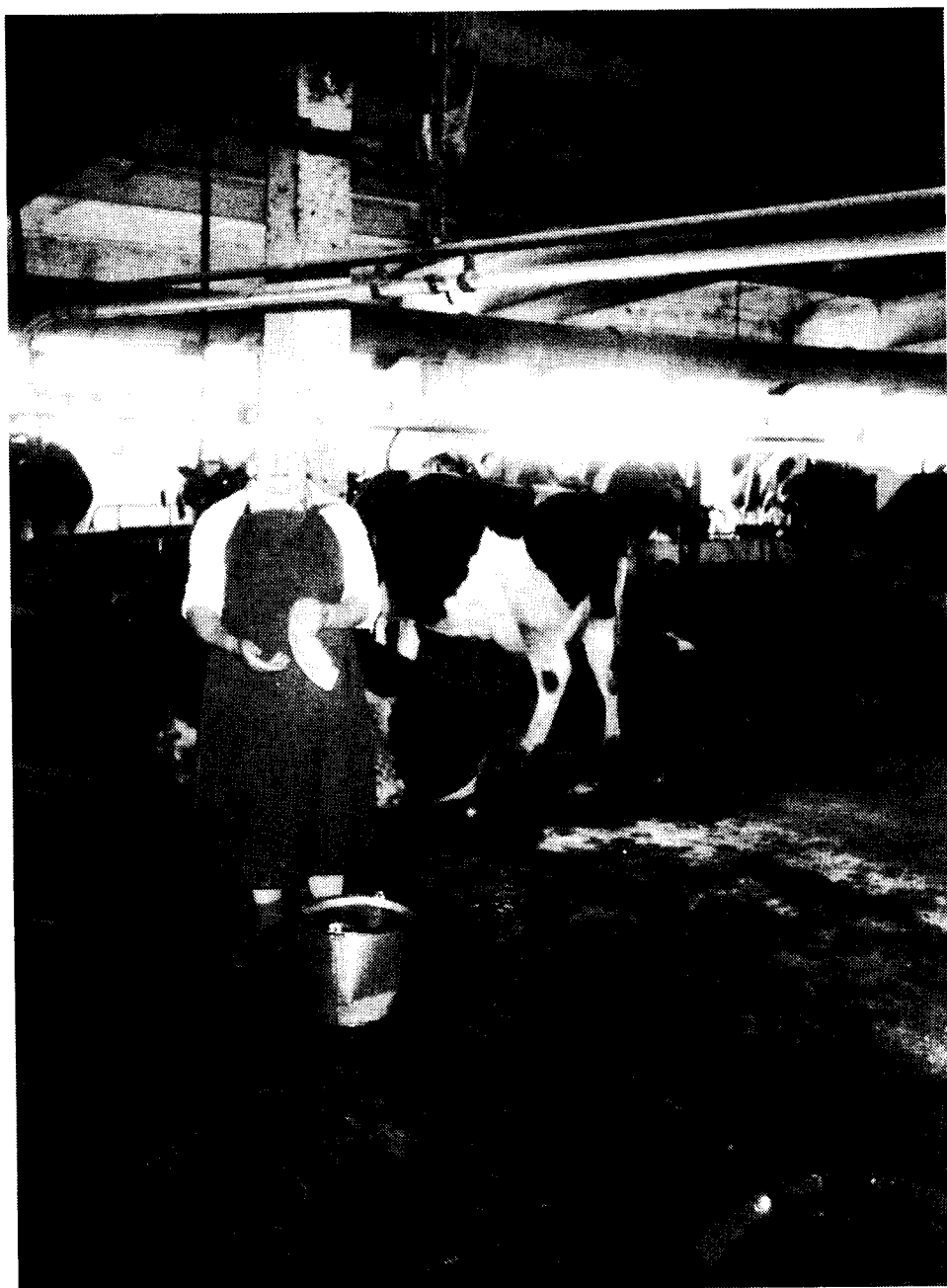
לכל חולבת במכונות ניידות 25 פרות; ניקוי העטין לפני החליבה ועיסוי נמרץ בסופה הם כלל חשוב להשגת מירב התנובה והשומן.

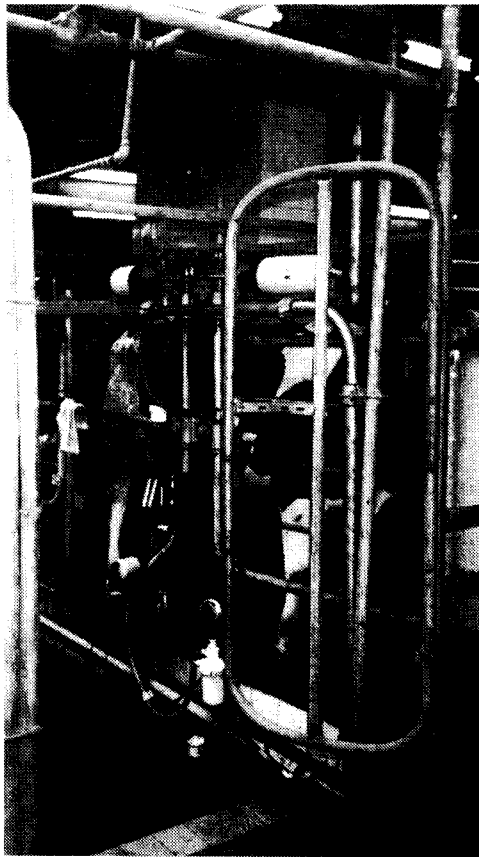
את החלב מכל עובד/ת במכונות הניידות מוזרימים למיכל נפרד לצורך שקילה.

עגלה מגזע יארוסלביל המקומי, מזכירה את הגזע המקומי שלנו (הבאלדי).

גם לנו היו פעם דפתניות כאלה, אפילו המבטא היה דומה – כל הכבוד, על העבודה הקשה והמסירות.

החליבה בטונדס; שימורלב למסיר הגביעים מתוצרת מקומית, ריבוי הבוכנות עשה להם צרות.

(כנראה) 492 פרות עם יותר מ־90 ימי ריק. אך אם החישובים לא מסתדרים לגמרי עם הנאמר קודם, הלוא הם מצביעים על כך, שהמשק ער לבעיות הללו ומחפש להן ביטוי במספרים משכנעים. דבר דומה קורה עם מספר ימי היובש; ל־627 פרות היו 67 ימי־יובש בממוצע, מתוכן (כנראה) 304 פרות בין 51 ל־70 ימים ול־213 פרות היו יותר מ־71 ימי יובש. כמו בכל הנושאים והשלוחות, את "השורה התחתונה" נדע רק לאחר שתסתיים בחינתה הכלכלית של פעילות כל החזה על שלוחותיה, בה עסק חברנו יצחק רמר ביסודיות האופיינית לו.

מד־חלב נייד מתוצרת מקומית.

תוצאות ההזרעה לא רעות לגמרי, כפי שהסבירו לנו, שלוש מנות זרמה להריון. מפאת קוצר הזמן אי־אפשר היה להעמיק ולהתעמק ברישום שלוחה זו, כדי לדעת פרטים נוספים על רמת הפוריות של העדר. נאמר לנו, שמספר ימי הריק של 973 פרות היה 115 ימים, מתוכן

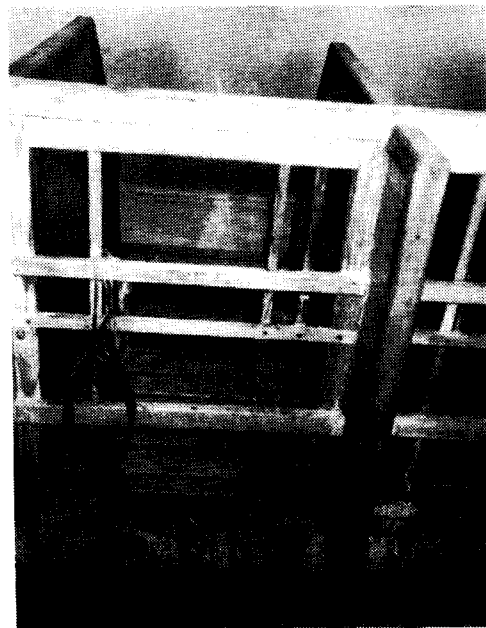
לקבוצה של 25 פרות – חליבה, האבסה וניקוי. שאלתי והודו בפני, שלא פעם זוכה הפרה האהובה על החולבת אותה למזון מעבר למכסה שלה. כבר ראינו דברים כאלה אצלנו בימים עברו.

יש בעיות אוביקטיביות. תחמיץ קפוא בבורות הוא רק אחת מהן, פתיחת שער הרפת כשבחוץ 30- מע"צ ובפנים 12+ מע"צ גם היא יוצרת הלם לא מבוטל. הבניינים הישנים מזכירים את רפתותינו כאן בשנות העשרים והשלושים. האבסה וחליבה במקום תוך שהפרה

הזנה והאבסה, עקב אכילס של כל העניין. כבר הזכרתי את קשי האקלים, להם עוד מתווספת העובדה, שרוב האדמות חמוצות. אמנם, מפזרים סיד באופן סדיר ובהתאם לבדיקות הקרקע, כשם שנוהגים לדשן על פי תוצאות הבדיקות, אבל בהקפים כאלה כל פעולה הופכת למבצע לוגיסטי מסובך. יכולי השדה מחושבים בטונות ואפילו אחרי בדיקות המזון, ממשיכים להתייחס למשקל הגלמי ולא לחומר היבש. עדיין נוהגים מינון לפי יחידות-מזון ועל מנה שלמה מעורבבת רק שמעו. בכלל, בעלי המקצוע יודעים על שיטות ההזנה החדישות ומבינים אותן היטב. הבעיה היא בנוהל מושרש מזה דורות של רפתנים ומנהלי משק ומכסות ייצור ליום-עבודה. כך למשל, מחלקים מנת יסוד לסוג מסויים של פרות הנמצאות כולן באותה רפת. מנה זו מחושבת לקיום הגוף+תנובה של 15 ק"ג חלב. כל פרה שנותנת יותר זוכה לתוספת מ"מ, המחולקת על ידי הרפת/ית האחראי/ית

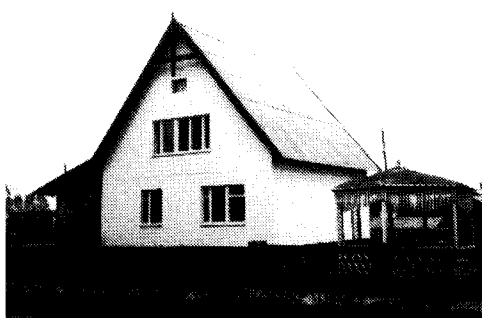
רפת היבשות, לאחר שיפורים באופן הקשירה ליד האיבוסים.

את היונקים מחזיקים בכלובים בנויים עץ, המוצבים בתוך חדרים מחוממים. ראינו יופי של עגלות ונקיון למופת

הקמת היישוב החדש ליד החווה; ישנם בתים בגדלים שונים.

בית כזה עם גינה של כ־600 מ"ר מחירו כ־32,000 דולר.

בית כפרי בקולחוז שכן.

שער הכניסה לתערוכה החקלאית המתמדת במוסקבה, הכל גדול ממדים ומרשים מאד.

מנהלי החזה בברה"מ ערים לבעיות האירגון שלפניהם ומתכננים ממש "פרסטרואיקה" (בניה מחדש) משלהם. במסגרת זו יובא בחשבון שידוד מערכות שלם ובכל השלוחות והנושאים: תכנון ובניה, מחזור גידולי שדה ושמירת מזון, שיטת הזנה ומרכז מזון, טיפוח והשבחה, אירגון העבודה והייצור, וכן הלאה. המרץ והעירנות של הצוות הנוכחי כבר הוכיחו במשך חמש השנים האחרונות, בהן הכפילו את הייצור לעומת הממוצע הארצי, שהם מסוגלים להרים את הנושא, בתנאי שיקבלו עזרה במימון השיפורים המתחייבים מן התכנון. יהיה מענין לעקוב אחר ההתפתחויות.

קשורה בשרשרת, ריפוד והוצאת זבל יומית, וכן הלאה. לא פלא שנדרשים ימיעבודה כה רבים. במשק זה צורך ענף הרפת על שלוחותיו כ-150 איש ביום, כולל הנהלה ומשרדים. בלי להיכנס לפירוט מדויק, זה אומר איש/ה לכל 8.2 פרות+גידול או לכל 15.8 ראשים. בחישוב לליטר חלב המצב אף יותר קשה. בשנת 1988 יוצרו כ-6,500,000 ק"ג חלב, שהם 42,710 ק"ג לאיש, דהיינו כ-120 ק"ג חלב ליום כולל חופשים, שבתות וכו' (בתור השוואה אוכל לציין את התוצאות של הרפת הגדולה בסיציליה, שם הגענו ל-125 ק"ג חלב לשעת עבודה בעדר גדול יותר מפי שניים).

